

MULTIMEDIA ELEMENTLERIN QOLLAWDAĞI ÓZINE TÁNLIK

Palwaniyazova Ayjamal

QMU studenti

ANNOTACIYA

Maqalada multimedialıq janlardı bayıtıp beriwshi hám onıń kóp túrliligine erisiwde qollanılatusın elementlerdiń túrlerin, ózine tán ózgesheliklerin birneshe mısallar menen dáliylledik.

Gilt sózler. Multimedialı jurnalist, dawıs rejissyorı, animaciyalıq infografika, jetkeriw rakursı, multimedialı dástúr, internet multimediası h.t.b.

Búgingi kúnde internet saytlarında multimedialıq janlardan paydalanıw dárejesi tómen. Bunıń tiykarǵı sebebi, bul baǵdarda iskerlik alıp baratuǵın qánigelerdiń az bolıwında. Sonlıqtan da Húrmetli Prezidentimiz tárepinen IT tarawına ayrıqsha dıqqat berilip atırǵanlıǵı, kadr máselesin sheshiwde ayrıqsha xızmet atqaradı. Tayarlanıp atırǵan kadrlar keleshek jurnalistika ilimi ushın da áhmiyetli, zárúrli insanlar esaplanadı. Bul mashqalanı sheshiwde multimedialı jurnalistlerdi (universal jurnalistlerdi) qáliplestiriw hám tárbiyalaw áhmiyetli orın tutadı. Bizge belgili, bir materialdı túrli multimedialıq formatlarda (audio, video, grafika, foto, animaciya h.t.b) bildiriw ushın saytda birneshe qánigeler islewi kerek boladı: operator, dawıs rejissyorı, animator, grafik, fotograf, dizayner h.t.b.

Bul process bolsa tek qánigelerdi, bálki anaǵurlım waqıttı talap etedi. Aytayıq, bir jurnalist jáhán chempionatı haqqında material tayarlamaqshı. Biraq ol baspasóz jurnalisti. Ol tek maǵlıwmat tabıwı, onı tekst kórinisine keltiriwi múmkin. Waqıyadaǵı processti súwretke yamasa videoǵa alıw jurnalisttiń wazıypasına kirmeydi. Bul isti fotograf hám operator ámelge asıradı. Ol chempionat, onıń nátiyjeleri hám usıǵan uqsaqan qosımsha maǵlıwmatlardı alıp, redakciyaǵa qaytadı hám tekst jazadı. Tekstti redaktorlaw ushın redaktorǵa beredi. Redaktor tekstti kórip shıǵıp, onı qaytadan jurnalistke tapsıradı. Jurnalist tekstti oqıyadı. Dawıs rejissyorı onıń dawsınan audio varianttı, montaj ustası bolsa video varianttı tayarlaydı. Soń jurnalist tekstti qosımsha maǵlıwmatlar menen bayıtıp, grafik ustasına, animatorǵa usınadı. Kórinip turıptı, bul process biraz waqıttı talap etedi. Biraq bul jumislardıń barlıǵın bir tájiriyebe multimedialı jurnalist ámelge asırıwı múmkin. Qazaqstan Respublikasınıń kóp jıllıq tájiriyebege iye bolǵan jurnalisti Elena Rıbina www.webpress.kz saytına bergen intervyusunda, “Sizińshe. Multimedialı jurnalist qanday bolıwı kerek?” degen sorawǵa, “...multimedialı jurnalist – bul birinshi orında professional fotograf hám de operator,

sonday-aq qálemi ótkir dóretiwshi de bolıwı kerek. Ol materialdı shıraylı jarıtıwdı hám oǵan oqıwshını qızıqtırıwdı biliwi kerek”, dep juwap bergen. [1:54] Álbette, bul baǵdarda multimedialı jurnalist birqansha qásiyetlerge iye bolıwı kerek. Tiykarınan:

- Shaqqan;
- Ózine isengen;
- Óz kásibiniń jetik qánigesi;
- Texnikanı jaqsı túsinetuǵın;
- Talantlı redaktor;
- Waqıya yamasa hádiyseni durıs analiz qıla alatuǵın (oǵan durıs baha bere

alatuǵın);

- Izleniwsheń (material tayarlaw processinde waqıya yamasa hádiysege tiyisli qosımsha maǵlıwmatlar izlewi kerek);

- Mashqalalı jaǵday júzege kelgende onı aqıllılıq hám sabırlılıq penen sheshe alatuǵın h.t.b.

Tezlik. Álbette, hárbir jurnalistten tezlik talap etiledi. Biraq multimedialı jurnalist eki ese tez islewi kerek. Sebebi, ápiwayı jurnalist waqıya ornınan tek maǵlıwmat hám intervyu alıwı múmkin. Biraq multimedialı jurnalist waqıya ornınan olar menen bir qatarda hám video, hám foto alıwı, hám onı montaj islep redakciyaǵa jiberiwi talap etiledi. Multimedialı jurnalist ushın tek “shaqqan ayaq” tıń ózi kemlik qıladı. Universal jurnalistti tárbiyalaw házirgi jurnalistika iliminiń eń tiykarǵı wazıypalarınan bolıp esaplanadı.

Ózine iseniw. Jurnalist dúnyadaǵı eń qáwipli kásipler qatarında ekinshi orında turadı. (birinshi orında ushıwshılıq). Multimedialı jurnalist barlıq wazıypanı jeke ózi ámelge asıradı. Ápiwayı jurnalist waqıyanıń bayanlamasın jazba súwretlew arqalı shekleriwi múmkin. Biraq multimedialı jurnalist bunday qıla almaydı. Ol, álbette, júz bergen waqıya bayanlamasın birneshe kóriniste jarıtıp beriwi kerek. Bunıń ushın bolsa ol waqıya processiniń túrli noqatlarında bolıwı, ushırawı múmkin bolǵan tosıqlardı saplastırıwı kerek. Bunda bolsa onnan ózine isenim kóbirek talap etiledi.

Óz kásibiniń maman qánigesi bolıw multimedialı jurnalist ushın áhmiyetli táreplerden biri. Máselen, ápiwayı jurnalist multimedialı tiyisli atamalardı bilmewi múmkin. Demek, ol multimedialı janrlar menen islesiwdi de bilmeydi. Multimedialı jurnalist bolsa óz kásibine baylanıslı hárbir atamanı (máselen, mediakonvergenciya, media-platforma, flesh-jurnalistika, infografika h.t.b) jaqsı biledi. Sonday-aq házirgi kúnde internet saytlarında jurnalistler tekst jaratıw menen birgelikte, fotograf wazıypasın da orınlap atırǵanlıǵınıń gúwası bolıp atırımız. Hátteki olardıń arasında video kórinislerdi súwretke alatuǵın jurnalistler de ushıraydı. Biraq olar bunnan da joqarı kónlikpege iye bolıwı kerek.

Multimedialı jurnalist texnika menen islew kónlikpesine shártli túrde iye bolıwı kerek. Yaǵnıy jurnalist foto hám video apparatlardı isletiwdi, montaj processin jaqsı biliwi, onnan tuwrı hám orınlı paydalanıwı kerek boladı. Eger belgili bir algoritmge ámel qılsa, eń qıyın texnologiyalardı hám programmalaradı da islete alıwı múmkin.

1. Bul texnikalar járdeminde neler ámelge asırılıwı múmkin?

Birinshi basqıshda ol yamasa bul dástúr (programma) qanday wazıypanı orınlaydı, sonı anıqlastırıp alıw kerek. Máselen, GoAnimate programması heshqanday montajshı, dizayner, dawıs rejissyorınıń qatnasısız ǵárezsiz túrde animaciyalıq infografika jaratıwǵa imkaniyat beredi. Biraq onda smartfonlarda súwretke alınǵan video-reportajlardı montaj qılıw imkaniyatı joq. Bunıń ushın arnawlı Android programmalar jaratılǵan.

2. Olardıń qanday tiykarǵı wazıypası bar?

Sonday android programmalar bar, olar súwrettiń kerekli jerin kesip, joqarı yamasa tómengi bólimine tekst jaylastırıw imkaniyatın beredi. Eger programmadan qanday paydalanıwdı bilmeseńiz, onda usı xızmetti jaratqan programmistler tárepinen jaylastırılǵan videokonstrukciyalardı kóriw múmkin. Bul onı úyreniwdiń eń qolaylı hám tez usılı.

3. Texnika (qurılma/instrument)lardıń qanday sheklewleri bar? Olar jáne qanday qosımsha wazıypalardı óz ishine aladı? [4:167]

Qurılma qanday funkciyalarǵa iye emesligin biliw júdá áhmiyetli. Yaǵnıy qurılmanıń sheklewlerin biliw arqalı, bir-biriniń ornın toltırıwshı túrli xızmetler kompleksin toplaw múmkin. “bestapp.menu” saytı tek multimedialı jurnalistler emes, al barlıq jurnalistler biliwi kerek bolǵan. Áne sonday on bes dástúr qurılmasın usınıs etedi. [2:71] Oǵan muwapıq, saytda video-translyaciya jaratıw ushın Ustream, Bambuser yamasa Periscope.tv, infografika jaratıw ushın Easel.ly, Infogr.am, Piktochart, Tableau, Infoactive.co., poster, bannerler ushın Canva, Tryspruce, Fhoster, flesh-fotoonoramalar ushın Dermander, 360 io, fotonıń sıpatın buzbaǵan halda úlkeytiw imkaniyatın beriwshi Resizepiconline, interaktiv salnamalar (timeline) jaratıwda Dipity, Timeline 3D, test hám sociallıq sorawnamalar ushın Proprofs.com, Qzr.com, audio-hostingler ushın SoundCloud sıyaqlı programmalar android dástúrler hám xızmetler haqqında bilip alıw múmkin. Sonday-aq multimedialı jurnalistler ushın BGAN (BroadBand Global Area Network) úskenesi de úlken járdem beredi. Bul úskenen materialdı redakciyaǵa jetkerip beredi. Multimedialı material tayarlaw ushın aarnawlı “recept” joq. [3:106] Sol sebepli, jurnalist sonı bilip alıwı kerek, joqarıdaǵı qurılma hám programmalar oǵan tek waqıyanı hám qaharmanlardı kórsetiw hám mashqalanı ashıp beriwine ǵana imkaniyat jaratıp beredi. Fakt, qaharman, mashqala, jetkeriw usılı hám rakursı, konflikt, isenimli derekler bolmasa eń jaqsı multimedialı dástúr hám xızmetler heshqanday áhmiyetli orın iyelemeydi.

Sonín menen birge, málimleme kommunikaciya texnologiyaları tez pát penen raýajlanıp atırǵan bir payıtta jurnalistlerdiń de xızmetlerinde unamlı ózgerisler gúzetilmekte. Máselen, ǵalaba xabar qurallarınıń konvergenciyaǵa ushırawı nátiyjesinde, sońǵı yaqıtları, baspa hám onıń elektron nusqaları arasında ayırmashılıq jemirilip baratırǵan sıyaqlı. Burınları avtovus bándirgisinde yaki jámiyetlik transportta gazeta oqıp otırǵanlardı ushıratıy qanshelli ádettegidey hal bolıp kórinetuǵın bolsa, búgingi kúnde planshet, yaki qol telefonlarında internet arqalı jańalıqlar menen tanısıp baratırǵanlardı ushıratıy sonshelli tábiyiy esaplanadı. Nátiyjede, oqıwshılardıǵa baspadan shıqqan basılımdı tarqatıw ushın ketetuǵın waqıt hám qárejet únemlenip, informaciyanıń kólemi hám tezligi artıp barmaqta. Sonday-aq, internet auditoriyanı Onlayn basılımlardıǵa jáne de keńirek tartıwda mobil telefonlar menen planshetlerdiń áhmiyeti ayrıqsha bolmaqta. 2011-jılı birinshilerden bolıp Apple kompaniyası óz mobil ónimleri ushın gazeta hám jurnallardıǵa mólsherlengen arnawlı baǵdarlamanı da islep shıqtı.

Xalıqaralıq jurnalistika misalında alıp qaraytuǵın bolsaq, óz oqıyshılarınıń talap hám talǵamları tiykarında jumıs alıp barıp atırǵan gazeta hám jurnallar baspa hám Onlayn gazetaǵa jazılıwdı birdey alıp barıwǵa háreket etedi. Máselen, «The Times» redakciyası tárepinen gazetaǵa jazılǵan oqıwshılardıǵa onıń ekshembi kúndegi baspa sanın biypul jetkerip beriwi nátiyjesinde gazetanıń tirajı jáne de artıp ketken. 2012-jıldıń fevral ayna kelip «The Times» tıń tirajı sońǵı 5 jıl ishinde birinshi mártebe 0,2 procentke kóbeygen. Usınday nátiyjelikke «The New York Times» gazetası da eristi. Gazetanı Internet arqalı baqlap baratuǵın oqıwshılar sanı házirgi kúnde 380 mıńnan artıp ketken. Bunıń tiykarǵı sebebi, multimedia materiallarınıń, elementleriniń ornlı qollanıwı esaplanadı.

Juwmaqlap aytqanda, multimedia elementleriniń ózine tánligi sol – ol búgingi kún jurnalistikasınıń barlıq baǵdarına kirip bardı hám onıń rawajlanıwındaǵı, jetiskenliklerge erisiwindegi tiykarǵı birlik sıpatında qalmaqta.

PAYDALANILǵAN ÁDEBIYATLAR: (REFERENCES)

1. Рыбина Е. Мультимедийный журналист – это в первую очередь профессиональный фотограф и оператор. <http://webpress.kz>
2. Силантьева Оксана. Инструменты мультимедийного журналиста. <http://sila.media.com> 2016
3. Шлыкова О.В. Культура мультимедиа. Уч.пособие для студентов. – Москва, ФАИР-ПРЕСС, 2004
4. Каптерев А.И. Мультимедиа как социокультурный феномен. – Москва, Профиздат, 2002